

Dijital Çağın Öğretmeni Güvenli Teknoloji Kullanımı ve Roller

Prof. Dr. Nesrin ÖZDENER

Dijital Çağda Öğretmen Rolleri

- Dijital teknolojiler, öğretim süreçlerini yalnızca araç düzeyinde değil; etik, güvenlik, veri sorumluluğu ve mesleki kimlik düzeyinde de dönüştürmektedir.
- Öğretmenler artık yalnızca teknolojiyi kullanan değil, **dijital riskleri yöneten, etik kararlar alan ve öğrenciler için güvenli dijital öğrenme ortamları tasarlayan** aktörlerdir. Bu dönüşüm, öğretmen yeterliliklerinin yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Riskleri yöneten öğretmen

Riske karşılaşınca tepki veren öğretmen yerine
Riskleri önceden öngörüp yöneten öğretmen

Dijital riskleri yöneten öğretmen

a) Önceden düşünür (proaktiflik)

“Bu uygulama öğrenci verisi istiyor mu?”

“Bu etkinlikte öğrencinin dijital izi kalıyor mu?”

“Bu araç pedagojik hedefle orantılı mı?”

b) Alternatif üretir

Tek araç yerine güvenli seçenekleri karşılaştırır.

“Daha az veri isteyen ama aynı öğrenme çıktısını sağlayan araç var mı?”

c) Sınır koyar

Her dijital imkânı kullanmaz.

“Yapılabilir” olanla “yapılması uygun” olanı ayırrı.

“Etik kararlar alan öğretmen”

Etik, burada ahlaki nasihat değil; belirsizlikte verilen mesleki karardır.

Neden etik karar gerekiyor?

Dijital eğitim ortamlarında öğretmenin karşılaştığı ikilemler

- Öğrenci AI ile ödev yaptı → Yasak mı, rehberlik mi?
- Etkinlik için video kaydı alınacak → okul izni yeterli mi?
- Ücretsiz uygulama çok iyi ama veri topluyor → Kullanılır mı?

Bu soruların tek doğru cevabı yoktur. İşte etik karar tam bu noktada devreye girer.

“Etik kararlar alan öğretmen”

a) Teknik değil pedagojik gereçeyle karar verir

“Bu mümkün mü?” yerine

“Bu öğrencinin yararına mı?” sorusunu esas alır.

b) Şeffaftır: Öğrenciye ve gerekiyorsa veliye açıkça ifade eder.

Hangi araç neden kullanılıyor?

Hangi veriler üretiliyor?

Nerede saklanıyor?

c) Öğrenciyi sürecin öznesi yapar

Etik kararı tek başına almaz.

Öğrenciyle birlikte düşünür:

“Bu durumda sence adil olan ne?”

“Güvenli dijital öğrenme ortamları tasarlayan öğretmen”

Burada öğretmen, teknolojiyi sonradan ekleyen değil; en baştan güvenliği gözeterek tasarlayan kişidir.

Güvenlik = her şeyi kapatmak ✗

Güvenlik = bilinçli ve kontrollü kullanım ✓

“Güvenli dijital öğrenme ortamları tasarlayan öğretmen”

a) Araç seçiminde

- Öğrenci hesabı gerektiriyor mu?
- Reklam içeriyor mu?
- Veri dışa aktarımı var mı?

b) Görev tasarımda

- Öğrencinin kişisel bilgi paylaşmasını gerektiriyor mu?
- Takma ad / anonimlik mümkün mü?
- Ürün herkese açık mı, sınıf içi mi?

c) Değerlendirmede

- Süreç mi, ürün mü?
 - AI kullanımına nasıl yaklaşılacak?
- Öğrenci emeği nasıl görünür kılınacak?

Erişebilirlik

Öğrencinin dijital ortama teknik ve yapısal olarak erişebilmesi.

Tasarlanan ortam herkes için gerçekten kullanılabilir mi?

Eğer:

- Bazı öğrenciler erişemiyorsa,
- Bazıları zorluyorsa,
- Bazıları sessizce dışlıyorsa,

o ortam teknik olarak güvenli olsa bile pedagojik olarak güvenli değildir.

- Düşük internet gereksinimi
- Cihaz uyumluluğu
- Hesap açma zorunluluğunun azaltılması

Kapsayıcılık

Kapsayıcılık, yalnızca özel gereksinimli öğrencilerle sınırlı değildir. Öğrencinin öğrenme sürecine adil ve aktif biçimde katılabilmesidir.

- Düşük dijital beceriye sahip öğrenciler
- Yüksek donanım gerektiren araç → Sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler
- Farklı öğrenme hızına ve stiline sahip öğrenciler
- Kamera zorunlu → Kamera açmak istemeyen / açamayan öğrenciler için psikolojik risk
- Tek dilde arayüz → Dil becerisi sınırlı öğrenciler
- Çoklu ürün seçenekleri

Sürdürülebilirlik

Öğrenme ortamının uzun vadede yönetilebilir ve öğretilebilir kalması.

- Sınırlı sayıda araç kullanımı
- Dengeli dijital iş yükü

MEB Yeterliliklerinin Güçlü Yönleri

- Dijital okuryazarlığı öğretmen yeterliliklerinin bir parçası olarak tanımlar
- Güvenli teknoloji kullanımına ve etik ilkelere vurgu yapar
- Öğretmenin mesleki gelişimini destekleyen bütüncül bir çerçeve sunar

MEB Yeterliliklerinin sınırlılıkları

- Dijital yeterlilikler **araç ve beceri odaklıdır**
- Dijital risk yönetimi açık ve sistematik biçimde tanımlanmamıştır
- Etik, çoğunlukla **kural ve ilke düzeyinde** ele alınmaktadır
- Öğretmen, dijital ortamların **tasarımcısı** olarak konumlandırılmamaktadır

SORULAR

- Öğretmen **koruyucu** mudur?
- **Etik karar verici** midir?
- **Dijital rol model** olarak hangi sorumluluklara sahiptir?
- Yapay zekâ ve yeni dijital riskler nasıl ele alınmalı?
 - Yapay zekâ araçlarının öğretimde kullanımı,
 - Öğrenci verilerinin AI sistemlerine aktarılması,
 - AI destekli ölçme-değerlendirme süreçlerinin etik boyutu
- Öğretmen adayları için karar rehberi nasıl olmalı?
 - “Bu durumda ne yapmalıyım?”
 - “Yetkim nerede başlar, nerede biter?”
 - “Hangi dijital uygulama etik risk oluşturur?”